

UNIVERSITETET I OSLO

KANDIDAT

XXXXXXX

PRØVE

JUS1211 1 Privatrett II

Emnekode	JUS1211
Vurderingsform	Individuell skriftlig prøve
Starttid	10.06.2025 07:00
Sluttid	10.06.2025 13:00
Sensurfrist	27.06.2025 21:59
PDF opprettet	04.08.2025 20:25

Seksjon 1

Oppgave

Tittel

Oppgavetype

Informasjon om oppgavesettet

Informasjon eller ressurser

Seksjon 2

Oppgave	Tittel	Oppgavetype
1	Svar til del I	Langsvar
2	Svar til del II	Langsvar

Del I - Praktikum (4 timer)

Peder og Marte traff hverandre på Champagnebaren på Lillevik brygge i 2012. Peder var da 40 år og nyskilt. Han hadde barna Lucas (født 2003) og Linnea (født 2005) med sin tidligere ektefelle. Peder var siviløkonom og aksjemegler i Lillevik-kontoret til en amerikansk investeringsbank. Etter skilsmissen, hadde han flyttet inn i en leilighet på Lillevik brygge. Leiligheten kostet åtte millioner kroner. Peder tok opp et lån på seks millioner kroner for å kjøpe leiligheten. Egenkapitalen fikk han ved at ekskona kjøpte ham ut av deres tidligere felles enebolig.

Da Peder og Marte traff hverandre, var Marte 27 år. Hun var fysioterapeut, men hadde en blogg og Instagram-side om trening, sminke og mote. Bortsett fra en del dyre klær og vesker, hadde ikke Marte nevneverdige verdier da hun traff Peder. Hun flyttet inn i hans leilighet.

Allerede i 2013 giftet Peder og Marte seg. Peder ville styre sin tid bedre enn han kunne gjøre i bankjobben. Han sluttet i banken og startet opp et aksjeselskap som ga bistand til og investerte i gründerbedrifter. Denne virksomheten kunne Peder drive hjemmefra. Virksomheten gikk strålende. Peder tjente gode penger, som kunne brukes til en dyr livsstil med reiser, dyre middager, bilkjøp og dyre gaver til Marte, og til nedbetaling av leiligheten.

Marte tjente også godt på sin aktivitet på sosiale medier. Pengene investerte hun mest i klær og designervesker. Hun bodde gratis, så hun trengte ikke å bekymre seg for bokostnader. Hun hadde etter hvert samlet seg opp en anelig mengde designervesker fra Chanel, Gucci, Louis Vuitton og Prada.

Peder begynte etter noen år å slite med å henge med på tempoet til Marte. Han var også bekymret for at verdiene han hadde tjent opp, måtte deles med Marte ved en skilsmisse. Han ville at disse verdiene skulle gå videre til barna. I 2023 gikk Peder til advokat og fikk satt opp en avtale om overføring av mesteparten av aksjene i selskapet til sine to barn. Etter denne avtalen kunne han fortsatt bestemme over selskapet, selv om han kvittet seg med mesteparten av aksjene og dermed også det meste av verdiene i selskapet. Selskapet ble verdsatt til ti millioner kroner. Barna fikk aksjer for fire millioner kroner hver, mens Peder beholdt aksjer for to millioner kroner. Peder informerte ikke Marte om denne avtalen.

Våren 2025 ble Peder klar over at Marte hadde et forhold til sin personlige trener, Hans Tastad. Peder syntes dette var en ypperlig anledning til å avslutte forholdet til Marte. Han ba Marte flytte ut av leiligheten og sendte inn begjæring om separasjon på Statsforvalteren.no gjennom mobiltelefonen. Marte flyttet ut av Peders leilighet og inn til Hans Tastad. Statsforvalteren ga separasjonsbevilling i mai 2025.

Peder og Marte ble ikke enige om delingen av felleseiet.

Peder krevde å skjevdele hele verdien av leiligheten, som på skjæringstidspunktet i mai 2025 var verdt 16 millioner kroner. I løpet av ekteskapet hadde Peder betalt ned all gjeld på leiligheten. Marte var enig i at Peder kunne skjevdele deler av verdien av leiligheten, men i og med at den var belånt da Peder og Marte giftet seg, kunne han ikke skjevdele hele nåverdien.

I forbindelse med skifteoppgjøret hadde Marte blitt klar over generasjonsskifteavtalen mellom Peder og særkullsbarna. Marte mente at det var forkastelig av Peder å ha gått bak hennes rygg og unndratt store verdier fra delingen. Hun krevde vederlag for

Peders svekkelse av delingsgrunnlaget. Selskapet var fortsatt verdt ti millioner kroner. Peder hadde gitt bort åtte millioner kroner.

Leiligheten var verdt 16 millioner kroner. De aksjene i selskapet som Peder fortsatt satt på, var verdt to millioner kroner. Peder hadde ellers verdier for 4 millioner kroner i form av biler og verdipapirer. Peder hadde altså gitt bort 1/3 av alle sine verdier bare to år før skilsmissen. Dette var etter Martes syn en klanderverdig vesentlig svekkelse av det som Peder skulle dele med henne.

Peder og Marte var også uenige om Martes vesker. Hun mente at alle personlige eiendeler som klær, smykker og vesker, var noe som hun kunne ta med seg ut av ekteskapet uten at det skulle tas med i delingsgrunnlaget. Peder syntes det var greit at hun kunne ta med seg klær og smykker. Vesker hun hadde før ekteskapet, syntes han også det var greit at hun fikk ta ut. Peder mente imidlertid at Marte ikke kunne holde veskene som hun hadde kjøpt eller fått under ekteskapet, utenfor delingen. Marte hadde under ekteskapet kjøpt eller fått designervesker til en verdi av 500 000 kroner. Å holde alt dette utenfor delingen, mente Peder at ville være åpenbart urimelig.

Drøft og ta stilling til de rettsspørsmålene oppgaven reiser.

Del II - Domsanalyse (2 timer)

Les utdraget fra dommen under (Rt. 2003 s. 198). Redegjør for og vurder Høyesteretts rettskildebruk. Legg særlig vekt på bruken av lovens formål og reelle hensyn.

Høyesterett - Dom. - HR-2002-485-A - Rt-2003-198

(1) Dommer Matningsdal: Saken gjelder spørsmålet om et testamentsvitne er inhabilt fordi vitnet er ansatt i et aksjeselskap hvor testamentsarvingen er tilnærmet eneaksjonær, og dessuten daglig leder og styremedlem, jf. arveloven § 61 annet ledd.

(2) Gunhild Johanne Humphreys, født [00.00.1939], døde 30. januar 2000. Ved dødsfallet var hun gift med Arve Hansen. Hun etterlot seg bl.a. eiendommen Stamerbakken 8 på Fjøsanger i Bergen. I testament opprettet 20. mars 1996 testamenterte hun en ideell halvdel av denne eiendommen til sin tidligere ektefelle, Ronald Humphreys, mens den andre halvdel ble testamentert til Arve Hansen. Ronald og Gunhild Johanne Humphreys var gift i perioden 1963 til 1979.

(3) Det ene testamentsvitnet var Veronica Bremerthun. Hun ble i 1993 ansatt som sekretær i selskapet Joseph Eide AS. Da testamentet ble opprettet våren 1996, eide Ronald Humphreys 15 av 16 aksjer i dette selskapet, eller 93,75 % av aksjene. I hele hennes ansettelsestid var han dessuten daglig leder og styremedlem i selskapet. På testasjonstidspunktet var Humphreys og Bremerthun de eneste heltidsansatte, men en tredje person arbeidet på oppdrag for selskapet.

(24) Mitt syn på saken:

(25) Jeg er kommet til at anken fører fram.

(26) Arveloven av 1854 § 50 fastsatte opprinnelig at testamentsvitnene «medHensyn til Handlingen eller deres Forhold til Sagen og Parterne, [måtte] have fuldkommen Troværdighed».

27) Ved lov av 25. juni 1937 nr. 12 ble habilitetsreglene i § 50 endret. Tilknytningen til testator hadde ikke lenger betydning for vitnets habilitet. Videre, og dette er det sentrale i vår sammenheng, ble det skjønnsmessige kriteriet «fuldkommen Troværdighed» erstattet av en kasuistisk oppregning av når tilknytningen til testamentsarvingen medførte inhabilitet. I tillegg til slektskap mv. fastsatte § 50 femte ledd at bestemmelser i testamentet «til fordel for noen i hvis tjeneste vidnet står på testasjonstiden», var ugyldige. Loven fastsatte videre at «[s] om tjeneste regnes herved også funksjon som styremedlem og lignende i korporasjon eller stiftelse».

(28) I forarbeidene, Ot.prp.nr.14 (1937) side 4 første spalte, fremheves det at habilitetsbestemmelsen var «meget uklar, likesom de omstendigheter der ophever den forlangte «fullkomne troverdighet» ingenlunde alltid vil være testator bekjent». På denne bakgrunn ble det foreslått at «[d] et nugjeldende alt for ubestemte krav til at testamentsvidnene skal ha «fullkommen troverdighet»» ble erstattet av kasuistiske kriterier om inhabilitet, jf. proposisjonen side 5 første spalte.

(29) Ved arveloven av 1972 ble bestemmelsen om testamentsvitnenes habilitet plassert i § 61. Første ledd regulerer inhabilitet som følge av slektskap mv. I forhold til den tidligere bestemmelsen nevner jeg at forlovelse ble utelatt som inhabilitetsgrunn. Begrunnelsen for og betydningen av dette kommer jeg tilbake til. Annet ledd, som regulerer vårt tilfelle, har denne ordlyd:

«Disposisjon i testament til føremon for nokon som vitnet er i teneste hos på testasjonstida, er ugyldig. Som teneste vert og rekna funksjon som styremedlem og liknande i selskap, lag, stifting eller offentleg institusjon. Disposisjonen er likevel gyldig når tilknyttinga er fjern og truleg ikkje har hatt noko å seie for innhaldet i testamentet.»

(30) En isolert tolking av lovens ordlyd tilsier etter min mening at Bremerthun i 1996 var «i teneste hos» Joseph Eide AS, og ikke hos Ronald Humphreys. Dersom hun likevel skal anses inhabil på dette grunnlaget, må det begrunnes i Humphreys' eierinteresser og nære tilknytning til Joseph Eide AS.

(31) De sentrale hensyn bak habilitetsreglene er å oppnå at testamentsvitnene eruavhengige av og uten lojalitetsbånd til testamentsarvingen. Umiddelbart kunne dette synes å tilsi at det må legges avgjørende vekt på Humphreys' nære tilknytning til selskapet. Men selv om man åpnet for denne løsningen, ville det, slik § 61 er utformet, fortsatt finnes mange eksempler på at nær tilknytning mellom vitnet og testamentsarvingen ikke medfører inhabilitet. Loven nevner for eksempel ikke nært vennskap, og i 1972 ble som nevnt forlovelse utelatt som inhabilitetsgrunn.

(32) Dette viser at selv om det ved ansettelse i et selskap åpnes for å legge avgjørende vekt på testamentsarvingens forhold til selskapet, gir ikke dagens lovregel, som ikke suppleres av en skjønnsmessig inhabilitetsregel tilsvarende forvaltningsloven § 6 annet ledd og domstolloven § 108, adgang til å kjenne ugyldig

testasjoner i tilfeller hvor den faktiske tilknytningen mellom vitnet og arvingen er nærmere enn i vår sak.

(33)De hensyn som kan tale for en utvidende tolking, har dessuten etter min mening liten vekt. Arveloven § 49 krever utelukkende at vitnene er kjent med at dokumentet er testators testament, og – i likhet med Bremerthun – behøver de ikke å kjenne dets innhold. I motsetning til skatteretten, hvor det i en del saker oppstår spørsmål om å foreta gjennomskjæring fordi skattyterne kan ha sterke motiver for å omgå reglene, finnes det ikke noe tilsvarende behov i denne sammenheng. Vernet mot mislig påvirkning må søkes gjennom lovens § 63.

(34)Jeg kan heller ikke se at lovens ordlyd – «i teneste hos» – er en spesielt gammeldags formulering, slik det har vært anført. Samme formulering er også brukt i nyere lovgivning. Og når lovgiveren har funnet behov for å åpne adgang til å anvende en bestemmelse også som følge av en persons faktiske tilknytning til et foretak, inneholder lovgivningen eksempler på uttrykkelige bestemmelser om dette. Til illustrasjon kan det vises til straffeloven § 37a fjerde ledd og dekningsloven § 1-5.

(35)Loven har helt siden 1937 inneholdt bestemmelser om inhabilitet for styremedlemmer. Dette viser at lovgiveren hele tiden har vært oppmerksom på habilitetsproblemene i selskapsforhold. Når § 61 likevel ikke inneholder bestemmelser om den foreliggende situasjonen, taler det mot å anvende bestemmelsen i dette tilfellet.

(36)På denne bakgrunn må det legges stor vekt på at eventuelle formfeil normalt først oppdages etter arvelaterens død – med andre ord på et tidspunkt da feilen ikke lenger kan repareres. Hensynet til testator, som må ha stor vekt, tilsier derfor at formkravene ikke tolkes slik at de kan virke som en felle. Dette var et sentralt hensyn ved lovendringen i 1937. Videre viser utelatelsen av forlovelse som inhabilitetsgrunn at dette også ble tillagt vekt i 1972. Jeg viser her til Arvelovkomiteens innstilling side 223 annen spalte hvor komiteens flertall begrunnet denne endringen slik:

«Flertallet har lagt vekt på at det nå i atskillige tilfelle er slik at det knapt er andre enn vedkommende mann og kvinne selv, som kan vite om de er forlovet eller ikke. Det synes da usikkert og mindre tilfredsstillende å knytte rettsvirkninger til begrepet «forlovede». Dette ville kunne virke som en felle.»

(37)Ved testasjoner, hvor formkrav spiller en sentral rolle, er med andre ord hensynet til klarhet og forutsigbarhet svært viktig. Dersom man åpnet for å legge vekt på testamentsarvingens reelle tilknytning til selskapet, ville det lett oppstå vanskelige avgrensningsspørsmål som kunne føre til at testator gikk i en felle – noe lovgiver har forsøkt å hindre.

(38)På denne bakgrunn har jeg kommet til at Bremerthun ikke var inhabil som testamentsvitne. Det er dermed ikke grunnlag for å kjenne testasjonen til fordel for Ronald Humphreys ugyldig."

1 Svar til del I

Skriv ditt svar her

Oppgaven reiser flere rettslige spørsmål som løses hver for seg. Tvisten står mellom tidligere ektefeller Peder og Marte. Peder og Marte har felleseie.

1. Skjevdeling

Peder krever å få skjevdelt hele verdien av leiligheten på Lillevik Brygge. Marte motsetter seg dette og mener at Peder kun kan skjevdele deler av verdien av leiligheten fordi den var delvis belånt ved ekteskapsinngåelsen.

1.1 Hovedspørsmålet er om Peder kan skjevdele leiligheten på Lillevik Brygge, og i så fall hvor mye av den?

Det rettslige grunnlaget er ekteskapsloven (el) § 59 som gir en ektefelle rett til å skjevdele verdier.

Utgangspunktet ved et skifte mellom to ektefeller er at deres "samlede formuer" skal deles likt etter "fradrag for gjeld", jf. § 58 (1) 1. pkt. De verdiene som skal deles er "den formuen" hver ektefelle hadde da "begjæring om separasjon" kom inn til "statsforvalteren", som i dette tilfellet er mai 2025, jf. § 60 (1) bokstav a.

Et unntak fra likedeling etter § 58 (1) 1. pkt følger av § 59 (1). Etter § 59 (1) 1. pkt kan en ektefelle kreve visse verdier "holdt utenfor delingen". Det er et vilkår at de verdiene en ektefelle krever skjevdelt, stammer fra enten "da ekteskapet ble inngått", eller fra "arv" eller "gave" under ekteskapet fra "andre enn ektefellen". Hensynet bak regelen er at slike verdier ikke er "resultat av ektefellenes felles innsats under ekteskapet.", jf. NOU 1987:30 s. 79.

Det er klart at leiligheten Peder krever skjevdelt stammer fra "da ekteskapet ble inngått". Han ervervet leiligheten i 2012 og giftet seg med Marte i 2013. Leiligheten stammer fra før "ekteskapet ble inngått", og vilkåret er derfor oppfylt.

Verdiene som en ektefelle krever skjevdeling av, må kunne "klart ... føres tilbake til midler" fra "da ekteskapet ble inngått", jf. § 59 (1). En ordlydsfortolkning tilsier at det må foreligge en klar forbindelse med mer enn sannsynlighetsovervekt. Det kan også utledes av ordlyden at verdiene må være i behold ved skjæringstidspunktet, jf. ordlyden "føres tilbake". I forarbeidene er det nevnt at en ektefelle ikke kan skjevdele verdier "dersom det er tvil om formuen stammer fra midler som nevnt.", jf. NOU 1987:30 s. 130.

I vårt tilfelle har Peder den samme leiligheten i behold ved skjæringstidspunktet. Leiligheten har ikke endret eier og det er den samme leiligheten han hadde fra "da ekteskapet ble inngått". Det er "klart" at verdien Peder krever skjevdelt, "kan føres tilbake til midler" fra "da ekteskapet ble inngått" og vilkåret må derfor anses oppfylt.

Det er kun "verdien av formue" som kan skjevdeles. En naturlig ordlydsfortolkning tilsier at regelen er en verdiregel, og ikke en regel om naturalutlegg. Om det er netto, eller bruttoverdi er vanskelig å utlede av ordlyden, men både i forarbeidene og rettspraksis er det fastslått at det kun er "nettoverdien" som kan skjevdeles, jf. Ot.prp.nr.28 (1990-1991) s. 121 og Rt-20021596. All gjeld må trekkes fra ved beregningen.

Da Peder giftet seg med Marte i 2013 var leiligheten verdt 8 millioner kroner. Han hadde tatt opp et lån for kjøpet på 6 millioner. Han tok med seg inn i ekteskapet kun 2 millioner i netto fra leiligheten. Det er disse 2 millionene som han kunne skjevdele ved ekteskapets inngåelse. Peder kan skjevdele leiligheten på Lillevik Brygge.

Spørsmålet er hvilken av "verdien" av leiligheten kan Peder kreve skjevdelt, jf. § 59 (1).

Ved skjæringstidspunktet har "verdien" av leiligheten økt fra 8 millioner til 16 millioner. Jeg forstår faktum slik at verdistigningen skyldes inflasjon og alminnelig prisstigning, og ikke ektefellenes innsats. Hvordan slik verdistigning skal tilkjennes er vanskelig å utlede av ordlyden. Likevel er det fastslått i forarbeidene at verdistigning som skyldes "inflasjon" eller "alminnelig prisstigning" skal tilfalle ektefellen som krever skjevdelt, jf. NOU 1987:30 S. 83. Dette betyr at Peder kan skjevdele verdistigningen, men vurderingen blir om han kan skjevdele hele, eller kun deler av denne.

Opprinnelig ved ekteskapets inngåelse kunne Peder skjevdele 2 millioner av leiligheten, altså 1/4. Hvorvidt han kan skjevdele denne forholdsmessige delen, eller det nominelle beløpet er vanskelig å utlede av ordlyden "klart kan føres tilbake til".

Dommen Rt-2002-1596 er veiledende i vårt tilfelle. Dommen gjaldt en bolig en ektefelle brakte med seg inn i ekteskapet som var delvis lånefinansiert. Spørsmålet for Høyesterett var hvor stor del av boligen kan han kreve skjevdelt etter verdistigningen. Høyesterett kom enstemmig frem til at "den forholdsmessige andel av eiendommens verdi på skjæringstidspunktet som tilsvarer den andelen av eiendommens verdi som ikke var lånefinansiert ved ekteskapets inngåelse", kan kreves skjevdelt jf. S. 1601-1602. Det som kan sluttet ut av dommen er at skjevdelingsregelen kun gjelder den forholdsmessige delen, altså en viss andel av verdien ved skjæringstidspunktet som samsvarer med den forholdsmessige delen ved ekteskapets inngåelse. Dommen er fulgt opp senere i flere andre Høyesterettsdommer og har stor vekt.

I vårt tilfelle kunne Peder skjevdele 1/4 av leilighetens verdi ved ekteskapets inngåelse, altså 2 millioner. Det er det samme forholdet som danner grunnlaget ved beregningen av skjevdelingskravet ved skjæringstidspunktet. Det har ikke noe å si at han har nedbetalt hele lånet ved skjæringstidspunktet. Det er altså 1/4 av leilighetens verdi ved skjæringstidspunktet som kan "klart føres tilbake til" de verdiene Peder hadde fra "da ekteskapet ble inngått". Peder kan derfor skjevdele 4 millioner av leilighetens verdi.

I § 59 (2) er det et unntak fra hovedregelen om skjevdelt etter § 59 (1), men jeg går ikke nærmere inn på denne ettersom faktum ikke legger opp til det.

Det er 1/4 av "verdien" av leiligheten (4 mil) som Peder kan kreve skjevdelet, jf. § 59 (1).

Hovedkonklusjonen er at Peder kan skjevdele 4 millioner av leiligheten på Lillevik Brygge.

2. Vederlag

Marte krever vederlag av Peder på bakgrunn av at han hadde svekket delingsgrunnlaget med 1/3 av alle sine verdier. Hun mener at dette er en klanderverdig vesentlig svekkelse av det Peder skulle dele med henne. Peder motsatte seg dette.

2.1 Hovedspørsmålet er om Marte kan kreve vederlag av Peder, og i så fall hvor mye?

Det rettslige grunnlaget er el § 63 (2) som gir en ektefelle krav på "vederlag" dersom den andre har "svekket delingsgrunnlaget". Regelen er en videreføring av den forrige ektefellelovens § 18. Hensynet bak vederlagsregelen er i følge forarbeidene å "utjevne en oppstått skjevhet", og for å sørge for at den andre ektefellen ikke blir "urimelig dårlig stillet", jf. NOU 1987:30 s. 89.

Utgangspunktet under ekteskapet er at hver ektefelle har "rett til å råde over det han eller hun eier", jf. § 31 (1). Hovedregelen er altså at en ektefelle har fri rådighet under ekteskapet til å råde over de midler han eller hun eier. En ektefelle kan derfor fritt selge, kjøpe, eller pantsette selskapet sitt uten å tenke på den andre ektefellen. Likevel er det sagt i § 31 (1) at regelen gjelder "dersom ikke noe annet er bestemt". Et slikt unntak er § 63 (2).

For å få rett til "vederlag" etter § 63 (2), må den andre ektefellen på en "utilbørlig måte vesentlig" ha svekket "delingsgrunnlaget". Ordlyden "vesentlig" tilsier at det er en viss andel av "delingsgrunnlaget" som må ha blitt svekket fra den andre ektefellens side.

I Rt-2002-648 som gjaldt krav om vederlag etter § 63 (2) var det ikke tvilsomt for Høyesterett at et tap på cirka 500 000 kroner må anses som "vesentlig". Part B hadde investert 500 000 av sine verdier i et indeksfond som resulterte i tap. Hans bruttoverdi inn i skifteoppgjøret var cirka 2 millioner. Han svekket dermed 1/4 av sine verdier og Høyesterett mente dette tilfredsstilte "vesentlig" kravet.

I LG-2014-71397 hadde part A redusert delingsgrunnlaget med 200 000kr. Dette tilsvare 20% av hans verdier og det var ikke tvil for Lagmannsretten at dette tilfredsstilte vesentlighetskravet etter § 63 (2).

I vårt tilfelle gir Peder bort 8 millioner av selskapets 10 millioner i verdi. Dette tilsvare 1/3 av hans verdier på disposisjonstidspunktet, noe som tilsvarer til 33%. I lys av de øvrige dommene, må vesentlighetskravet være oppfylt.

Det er ikke nok at Peder har "vesentlig" svekket "delingsgrunnlaget". Han må ha opptrådt på en "utilbørlig måte". En ordlydsfortolkning tilsier at Peder må ha opptrådt illojalt og på en klanderverdig måte. I Rt-2002-648 er det sagt at vilkåret er oppfylt dersom det foreligger "sterkt kritikkverdige forhold", jf. side 652-653.

Spørsmålet er om det foreligger "sterkt kritikkverdige forhold" hos Peder?

I dommen Rt-2002-648 ble det lagt vekt på om den andre ektefellen var kjent med forholdet eller om hun hadde akseptert denne. Den andre ektefellen var i dommen kjent med den andre ektefellens investeringer. I vårt tilfelle var ikke Marte kjent med Peders overføring av 80% av selskapet. Peder har gjort dette bak hennes rygg og dette trekker i retning av at det foreligger "sterkt kritikkverdige forhold" hos han.

Det ble også vektlagt i dommen Rt-2002-648 at den andre ektefellen hadde fått fordeler som følge av handlingen. På side 653 sier Høyesterett at "gevinster direkte eller indirekte ville kommet den annen ektefelle til gode", dette er et moment Høyesterett la særlig vekt på ved vurderingen. I vårt tilfelle var bakgrunnen for overføringen at Peder ikke ville at Marte skulle bli tilgodesett ved skilsmisse. Marte ville ikke fått noe fordel av overføringen og taper på denne. Dersom Peder hadde fått noe vederlag tilbake for overføringen, kunne dette talt mot at Peder har handlet "utilbørlig", men dette er ikke tilfellet. Dette taler for at det foreligger "sterkt kritikkverdige forhold" hos Peder og at han har handlet "utilbørlig".

Et moment mot å tilkjenne vederlag, er at Peder har startet opp selskapet og at han har full rådighet over denne, jf. § 31 (1). Han kan derfor gjøre hva han vil med selskapet, og gi bort hele

selskapet fordi han har fri rådighet. Dessuten kan ikke Peder realisere de verdiene han har overført, disse er ikke lenger under hans rådighet. Dette taler mot at det foreligger "sterkt kritikkverdige forhold" hos Peder.

Et annet moment som taler i mot er hvordan ektefellene blir stilt etter skifteoppjøret. Ovenfor konkluderte jeg med at Peder kan skjevdele 4 millioner av leiligheten på 16 millioner. Den resterende 12 millioner ville inngå i likedelingen, og Marte hadde fått 6 millioner av denne. For øvrig hadde Peder verdier av 6 millioner i form av den resterende delen av selskapet, biler og verdipapirer. Av disse ville Marte også ha fått halvparten etter § 58 (1), noe som tilsvarer at Marte hadde sittet igjen med 9 millioner kroner etter skifteoppjøret. Sett i lys av hensynet bak regelen, ville ikke Marte bli "urimelig dårlig stillet", jf. NOU 1987:30 s. 89. Dette taler mot at det foreligger "sterkt kritikkverdige forhold" hos Peder.

I ektefelleloven § 18 1. pkt som el § 63 (2) skal svare til, er det å "vanskjøte sine økonomiske anliggender" fremhevet som et moment i vurderingen. En ordlydsfortolkning tilsier at dersom en ektefelle har satt sin økonomi i fare for, kan dette anses som "sterkt kritikkverdige forhold". I vårt tilfelle har Peder fortsatt en god økonomi til tross for overføringen. Han beholder fortsatt jobben sin i selskapet og tjener gode penger. Dette taler mot at det foreligger "sterkt kritikkverdige forhold" hos Peder.

Likevel på den andre siden overfører han 1/3 av sine verdier på disposisjonstidspunktet. Dette er en betydelig andel av hans verdier på tidspunktet, men det er ikke opplyst om at han hadde noen gjeld eller lignende utgifter som han ikke kunne betjene. Likevel må 1/3 av hans verdier og 80% av selskapet hans være en så stor overføring at dette kan anses som at han "vanskjøte sine økonomiske anliggender". Det kunne skjedd en hendelse eller lignende som kunne gjort at Peder måtte bruke store verdier. Dette taler for at det foreligger "sterkt kritikkverdige forhold" hos Peder.

Et annet vesentlig moment er at Marte har bodd hos Peder kostnadsfritt. På den ene siden kan det tenkes at det er uvanlig å kreve kostnader av den andre ektefellen i et hjem du selv har brakt inn i ekteskapet. Likevel på den andre siden er det rimelig at en ektefelle bidrar til noen form for dekning av bolig og hjem. Det at Marte bor kostnadsfritt hos Peder og ikke trenger å tenke på utgifter og liknende, taler mot at det foreligger "sterkt kritikkverdige forhold" hos Peder.

I vurderingen av om det foreligger "sterkt kritikkverdige forhold" hos Peder, legger jeg betydelig vekt på hensynet og formålet bak regelen i § 63 (2). Lovens hensyn er som sagt å opprette skjevheter og sørge for at en ektefelle ikke blir "urimelig dårlig stillet", jf. NOU 1987:30 S. 89. Når Marte sitter igjen millionverdier etter skifteoppjøret, og det at hun har bodd kostnadsfritt hos Peder, blir hun derfor ikke "urimelig dårlig stillet". Det foreligger derfor ingen "økonomisk skjevhet" og Peder har ikke handlet på en "utilbørlig måte".

Det foreligger ikke "sterkt kritikkverdige forhold" hos Peder.

Hovedkonklusjonen er at Marte ikke kan kreve vederlag av Peder.

3. Forlodds uttak

Marte krever å holde veskene til en verdi på 500 000 kroner som hun har ervervet under ekteskapet utenfor delingen. Peder motsatte seg dette og mente at hun ikke kunne holde disse utenfor delingen. Subsidiært at dette ville være åpenbart urimelig.

3.1 Hovedspørsmålet er om Marte kan ta veskene ut forlods?

Utgangspunktet er at ektefellenes "samlede formuer" skal deles likt etter "fradrag for gjeld", jf. § 58 (1).

Et unntak fra hovedregelen følger av § 61 som gir en ektefelle rett til å holde visse verdier og eiendeler "utenfor delingen". Etter bokstav a kan eiendeler som "utelukkende tjener til ektefellens personlige bruk" holdes utenfor delingen. En ordlydsfortolkning tilsier at eiendeler som er av en slik personlig karakter kan holdes utenfor delingen. Forarbeidene uttaler ikke hva slags eiendeler som omfattes av bestemmelsen. I teorien er eiendeler som tannbørster, klær og mobiltelefoner nevnt som eksempler på slike eiendeler som faller inn under bestemmelsen.

Bestemmelsen i § 61 bokstav a svarer til den gamle skifteloven fra 1930 § 48, jf. Ot.prp.nr.28 (1990-1991) s. 122. Dommen Rt-1940-379 gjaldt spørsmålet om mannen kunne kreve sølvpokaler med innskripsjon holdt utenfor delingen med hjemmel i skifteloven § 48. Høyesterett kom enstemmig frem til at mannen kunne holde både sølvpokalene, og verdiene av disse holdt utenfor delingen.

I vårt tilfelle har Marte særlig interesse med mote. Hun har både før og under ekteskapet investert i designvesker og klær. Disse veskene er hennes rådighetsdel og hun har benyttet seg av de under ekteskapet for hennes personlige bruk. Peder hadde ingen interesse ovenfor de under ekteskapet. Sett i lys av Rt-1940-379 og eksemplene fremhevet i teorien, er det klart at veskene faller inn som "eiendeler som utelukkende tjener til ektefellens personlige bruk", jf. § 61 bokstav a.

Marte kan derfor holde veskene utenfor delingen, både i form av verdien og eiendelen i seg selv.

Likevel er det oppstilt et unntak i § 61 bokstav a at forlods uttaket ikke kan gjøres gjeldende dersom det er "åpenbart urimelig å holde eiendelene utenfor delingen". Peder har anført at det er "åpenbart urimelig".

Spørsmålet er om det er "åpenbart urimelig" at Marte kan holde veskene til en verdi av 500 000 kroner utenfor delingen?

En ordlydsfortolkning av "åpenbart urimelig" tilsier at det er en høy terskel og at ikke enhver urimelighet vil føre til at vilkåret er oppfylt. Forarbeidene til den nye ekteskapsloven fremhever ikke hva som ligger i uttrykket. Likevel siden bestemmelsen innholdsmessig svarer fullt ut til skifteloven § 48, er det hensiktsmessig å se hen til denne, jf. Ot.prp.nr.28 (1990-1991).

I skifteloven § 48 er det sagt at en ektefelle kan ta ut gjenstanden forlods, så lenge "gjenstandenes verdi ikke står i misforhold til ektefellens formuesstilling", jf. skifteloven § 48. En ordlydsfortolkning av "ikke står i misforhold til ektefellens formuesstilling" tilsier at dersom gjenstanden utgjør en vesentlig andel av ektefellens samlede formue, vil det være urimelig å ta denne ut forlods. Ordlyden tilbyr altså på en vurdering av ektefellens økonomiske forhold og hvordan de er ved skifteoppgjøret.

Et moment som kan tale for at det er "åpenbart urimelig" er at Marte har bodd kostnadsfritt hos Peder i cirka 3 år. Peder har spart henne for diverse kostnader som hun kunne bruke på andre ting istedenfor, som for eksempel veskene. Dette taler for at det er "åpenbart urimelig" at Marte får holde veskene utenfor delingen.

På en annen side har både Peder og Marte god jobber og gode inntektsevner etter ekteskapet. Ved skifteoppgjøret kom jeg fram til at Peder kan skjevdele 4 millioner av leilighetenes verdi og han vil følgelig få halvparten av resten av verdiene, noe som vil samlet sett utgjøre omtrent 13 millioner kroner. Marte vil få omtrent 9 millioner kroner av deres samlede formue etter § 58 (1). Det er Marte som sitter igjen med minst etter ekteskapet. Dette taler sterkt mot at det er "åpenbart urimelig".

Siden ordlyden i skifteloven § 48 henviser til partenes økonomiske stilling, er det ikke "åpenbart urimelig" for Peder at Marte sitter igjen med 500 000 ekstra når han har betydelige verdier hos seg etter skifteoppgjøret.

Det er ikke "åpenbart urimelig" at Marte kan holde veskene til en verdi av 500 000 kroner utenfor delingen.

Marte kan ta veskene ut forlods.

Ord: 2816

2 Svar til del II

Skriv ditt svar her

Rt-2003-198

Dommen Rt-2003-198 gjaldt spørsmålet om hvorvidt et testamentsvitne er inhabil fordi vitnet var ansatt i et aksjeselskap hvor testamentsarvingen som tilgodesees, var daglig leder, styremedlem og eneaksjonær. Saken gjaldt tolkningen av arvelova 1972 § 61 (2). På testasjonstidspunktet var testamentsarvingen og testamentsvitnet de eneste heltidsansatte i firmaet. Tolkningsspørsmålet for Høyesterett var om testamentsvitnet er inhabilt i et slikt tilfelle, og om det var grunnlag for å tolke arvelova § 61 (2) 2. pkt utvidende. Utvidende tolkning er at ordlyden får et større anvendelsesområde enn det den tilsier. Etter ordlyden var ikke testamentsarvingen inhabil fordi det var ikke selskapet som ble tilgodesett i testamentet. Derfor drøftet Høyesterett om arveloven § 61 (2) 2. pkt burde tolkes utvidende. Høyesterett kom enstemmig frem til at vitnet ikke var inhabilt og at det ikke var grunnlag for å tolke bestemmelsen utvidende.

Jeg skal i det følgende se på Høyesteretts rettskildebruk, med særlig vekt på bruken av lovens formål og reelle hensyn. Jeg skal først redegjøre for Høyesteretts rettskildebruk, og til slutt gi en vurdering av denne.

Rettskildebruken

I avsnitt 26 starter førstvoterende i den gamle arveloven fra 1854 § 50. Førstvoterende slutter et sitat fra loven om hvilket krav det opprinnelig gjald for testamentsvitner. Det førstvoterende særlig henter frem er sitatet om at vitnene må ha "fuldkommen Troværdighed". Førstvoterende foretar ingen ordlydsfortolkning og går ikke nærmere inn på bestemmelsen, men det kan sies at det som sluttes ut av sitatet, er hvilket tilknytning vitnet hadde til testator. Bakgrunnen for hvorfor førstvoterende ikke tar en ordlydsfortolkning kan være fordi at loven ikke er de lege lata (gjeldende rett) og Høyesterett kun vil bruke den som begrunnelse for hvordan inhabilitetsreglene har utviklet seg.

Deretter i avsnitt 27 ser førstvoterende på lov av 25. juni 1937 nr. 12 som var endringslov for arveloven fra 1854. Der fremhever førstvoterende at synspunktet om hvilken tilknytning vitnet hadde til testator ikke lenger var avgjørende i spørsmålet om inhabilitet. Førstvoterende fremhever også at kravet om "fuldkommen Troværdighed" nå var erstattet med en konkret hjemmel om at disposisjoner i testamentet som er "til fordel for noen i hvis tjeneste vidnet står på testasjonstiden" ville være ugyldige. Høyesterett slutter også ut en legaldefinisjon på hva som regnes som "tjeneste". Førstvoterende henter frem at "funksjon som styremedlem og lignende i korporasjon eller stiftelse" anses som "tjeneste". Høyesterett slutter altså ut at vitnets forhold til testator ikke lenger er avgjørende, men vitnets forhold til testamentsarvingen. Det var i denne nye lovbestemmelsen at loven nå oppstille inhabilitetskrav til en ansatt hos selskap.

Hva som er bakgrunnen for lovendringen i 1937 fremhever Høyesterett frem i avsnitt 28 med en henvisning til proposisjonen til endringsloven. Høyesterett trekker frem et sitat om at den opprinnelige habilitetsbestemmelsen om "fuldkommen Troværdighed" var meget uklar. Dette var bakgrunnen for lovendringen i endringsloven fra 1937. Istedenfor "fuldkommen Troværdighed" gjaldt kasuistiske kriterier for inhabilitet istedet. Her trekker Høyesterett bakgrunnen for lovendringen frem og hvorfor det var grunn til å komme med ny lovendring.

Videre i avsnitt 29 bruker Høyesterett den gjeldende loven på domstidspunktet som var arveloven av 1972. Høyesterett angir indirekte at det rettslige grunnlaget i dommen er arveloven § 61. Høyesterett fremhever at forlovelse ikke er inhabilitetsgrunn etter (1) og trekker deretter frem ordlyden i § 61 (2) som regulerer tilfellet i dommen. Lov har stor vekt som rettskilde, særlig når det er et lovfestet område som dette. Lovtekst har status som en autoritativ rettskilde.

Høyesterett foretar en isolert tolkning av ordlyden i § 61 (2) i avsnitt 30. En isolert tolkning kan forstås som at førstvoterende tar loven på ordet, altså en bokstavelig tolkning. Av denne ren ordlydsfortolkningen slutter Høyesterett ut at vitnet er "i teneste" hos firmaet, og ikke hos styrelederen i vårt tilfelle. Deretter nevner førstvoterende at dersom vitnet likevel skal anses som inhabil, må dette begrunnes i testamentsarvingens eierinteresser til firmaet og den nære tilknytningen arvingen har til firmaet. Førstvoterende åpner her opp for om det skal være grunnlag til å tolke ordlyden utvidende, slik at den også omfatter eiere med nære interesser og nær tilknytning til firmaet.

I avsnitt 31 trekker Høyesterett frem hensynene bak habilitetsreglene. Førstvoterende uttaler at formålet med bestemmelsen er at testamentsvitnene skal være "uavhengige av og uten lojalitetsbånd til testamentsarvingen". Denne rettskilden er en form for reell hensyn i form av formålsbetraktninger og har status som en autoritativ kilde. Deretter sier Høyesterett at dersom denne formålsbetraktningen tas på ordet, ville dette medføre at det legges avgjørende vekt på testamentsarvingens nære tilknytning til selskapet. Likevel sier førstvoterende at "selv om man

åpnet for denne løsningen" finnes det fortsatt en rekke eksempler på at forholdet mellom vitnet og arvingen ikke medfører inhabilitet. Som eksempel på slik nær tilknytning fremhever førstvoterende nært vennskap og forlovelse. Med andre ord uttaler førstvoterende at den "nære tilknytningen" mellom vitnet og testamentsarvingen ikke automatisk fører til inhabilitet.

Senere i avsnitt 32 trekker førstvoterende frem at til tross for at det "åpnes for å legge avgjørende vekt på testamentsarvingens forhold til selskapet," er ikke det slik dagens lov er utformet. Her slutter førstvoterende indirekte fra lovteksten at testamentsarvingens forhold til selskapet ikke er avgjørende. Førstvoterende henviser til inhabilitetsreglene i forvaltningsloven og domstolloven og slutter at det på arverettens område ikke finnes en lovregel i dag som gir grunnlag for ugyldige testasjoner hvor den faktiske tilknytningen mellom vitnet og arvingen er nærmere enn i vår sak. Det at førstvoterende bruker forvaltningsloven og domstolloven som eksempler på hva slags bestemmelser som kunne vært med i arveloven, gir styrke i argumentasjonen. Dette kan anses som en de lege feranda betraktning. Med andre ord sier førstvoterende at det ikke er grunnlag for en utvidende tolkning. Det at førstvoterende mener det ikke finnes en lovregel i dag, kan tilsi at borgerne skal ha forutberegnelighet når de oppretter testamenter og kunne stole på lovens ordlyd.

I avsnitt 33 trekker førstvoterende frem hvilke hensyn som kan tale for utvidende tolkning, men slår fast med engang at disse har lite vekt. Som begrunnelse trekker førstvoterende frem de alminnelige formkravene for testamenter og slutter at det er krav om at vitnene er kjent med at dokumentet er et testament, men ikke kjent med innholdet for såvidt. Deretter foretar førstvoterende en sammenligning med skatteretten hvor mange prøver å unngå reglene, er ikke det noe slikt behov for testamenter. For å motsette seg et testament må man derfor se hen til lovens § 63. Førstvoterende stenger for en utvidende tolkning ved å tilsi at det ikke er noen grunn for å ha en utvidende tolkning. Som eksempel viser førstvoterende til skatteretten og mener at testatorer ikke har noen grunn til å omgå reglene.

Deretter i avsnitt 34 foretar Høyesterett en ordlydsfortolkningen av "i teneste hos". Ankemotparten hadde anført at dette er en spesielt gammelmodig formulering og må derfor tolkes utvidende. Høyesterett slo ned på anførselen og begrunnet dette med at samme formulering er brukt i nyere lovgivning. I tillegg begrunner Høyesterett dette med at dersom lovgiveren vil trekke frem slik adgang for å tolke ordlyden utvidende slik at personens faktiske tilknytning ble vektlagt, ville lovgiver gjort dette. Førstvoterende mener at det er et bevisst valg av lovgiver å ikke ha en annen formulering. Som eksempel nevner førstvoterende dekningsloven og straffeloven. Dette kan også betegnes som en de lege feranda betraktning, ved at førstvoterende mener hvordan loven kunne vært dersom lovgiver ville at "i teneste hos" skulle tolkes utvidende.

Senere i avsnitt 35 fremhever førstvoterende hvordan loven har inneholdt inhabilitetsregler for styremedlemmer og at lovgiver har vært bevisst ovenfor habilitetsproblemene i selskapsforhold. Av dette slutter førstvoterende at siden lovgiver ikke har nærmere regulert selskapsforhold i § 61, taler det mot å tolke loven utvidende slik at tilfellet i dommen omfattes.

I avsnitt 36 trekker førstvoterende frem hensynet om forutberegnelighet for testator. Førstvoterende sier at det må legges "stor vekt" på at formfeil normalt først oppdages etter arvelaterens død. Altså et tidspunkt når feilene ikke kan repareres. Det taler for etter Høyesteretts syn, at formkravene ikke kan tolkes som en felle. Dette begrunner førstvoterende med særlig hensyn til forutberegnelighet for testator. For øvrig begrunner førstvoterende dette med lovendringen fra 1937 og forarbeidene til arveloven fra 1972 og viser til et sitat om hvorfor "forlovede" ikke er tatt inn som inhabilitetsgrunnlag. På arverettens område står testators vilje sterk, dette er et av lovens formål, nemlig å legge testators siste vilje til grunn. Dette legger førstvoterende stor vekt på i begrunnelsen av hvorfor ordlyden i § 61 (2) ikke burde tolkes utvidende. Her trekker førstvoterende indirekte frem konsekvensbetraktninger som er en form

for reelle hensyn. Førstvoterende mener at dersom loven tolkes utvidende, ville dette gi konsekvenser og mindre forutsigbarhet for en testator.

Til slutt i avsnitt 37 trekker Høyesterett frem to viktige reelle hensyn, klarhet og forutsigbarhet og legger disse stor vekt. Førstvoterende mener at dersom testator måtte legge vekt på testamentarvingens faktiske tilknytning til selskapet, ville dette skape problemer for testator. Som ytterligere begrunnelse fremhever også førstvoterende at lovgiver har bevisst har prøvd å forhindre dette. Dette er et ytterligere argument mot å tolke loven utvidende, og kan sies å være det Høyesterett legger størst vekt på i dommen. Også her blir konsekvensbetraktninger fremhevet som argument. Førstvoterende angir i avsnitt 38 at testamentsvitnet i det foreliggende tilfellet ikke er inhabilt.

Vurdering av Høyesteretts rettskildebruk

Høyesterett bruker aktivt autoritative kilder gjennom hele dommen. Det kan sies å være en svakhet at førstvoterende ikke starter i daværende lovens ordlyd, selv om han gjør det senere i dommen. Høyesterett burde startet i arvelova fra 1972 og deretter sett hen til hvordan loven har utviklet seg gjennom historien.

Det kan også kritiseres at dommen ikke utforsker tidligere rettspraksis. Likevel fra en annen side uttaler førstvoterende i avsnitt 39 at dommen har reist et "tolkningsspørsmål som hittil har vært uavklart". Dette taler for at det foreligger liten til ingen rettspraksis ved tolkningsspørsmålet og derfor kan ikke dette kritiseres for hardt.

Førstvoterende bruker lovgiverviljen jevnt gjennom hele drøftelsen. Dette kan sies å være en styrke i dommen. Lovtekst og lovgiverviljen kan sies å være en viktig rettskilde, ettersom den er demokratisk forankret og har legitimitet. I teorien er lovtekst en autoritativ og en primær rettskilde som har stor vekt. Reelle hensyn er en annen primær rettskilde som også er autoritativ. Særlig formålsbetraktninger, konsekvensbetraktninger og hensynet til

forutberegnelighet er noe førstvoterende har lagt stor vekt på i dommen. Det at førstvoterende legger stor vekt på ordlyden og ser hen til konsekvensene av en utvidende tolkning viser hvilke hensyn som taler mot utvidende tolkning.

Dommen kan derfor sies å ha vekt som en metode dom og som en materiell dom. Dommen har blitt fulgt opp i den nye arveloven fra 2019 i § 44 (2), jf. NOU 2014:1 s. 10 og får dermed en større prejudikat vekt.

Ord: 1773